

# Z P R A V O D A J

Vydává  
Národní informační,  
vzdělávací  
a osvětové středisko  
bezpečnosti práce  
při Výzkumném ústavu  
bezpečnosti práce, v. v. i.

www.suip.cz www.ceskyfocalpoint.cz  
www.bozpinfo.cz www.vubp.cz

číslo 2/2023

## KONTROLY V OBLASTI ZAMĚSTNANOSTI V ROCE 2022

Kontroly zaměřené na dodržování ustanovení zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti (dále jen zákon o zaměstnanosti), jsou orgány inspekce práce realizovány od roku 2012, kdy došlo k přechodu této kontrolní kompetence z Úřadu práce ČR. Jedná se především o kontroly zaměřené na odhalování nelegálního zaměstnávání, zastřené zprostředkování zaměstnání, kontrolu oznamovacích a evidenčních povinností při zaměstnávání zaměstnanců ze zahraničí, kontrolu rovného zacházení a zákazu diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání a kontrolu plnění povinného podílu zaměstnávání osob se zdravotním postižením.

V roce 2022 realizovalo kontrolní činnost v oblasti zaměstnanosti 179 inspektorů spadajících pod 14 oddělení inspekce nelegálního zaměstnávání, jež mají krajskou působnost.

Dlouhodobě je kontrolní činnost v oblasti zaměstnanosti realizována, kromě vlastního monitoringu, na základě přijatých podnětů ke kontrole. V roce 2022 přijaly orgány inspekce práce 1 512 podnětů ke kontrole směřujících do oblasti zaměstnanosti.

V oblasti zaměstnanosti bylo v roce 2022 provedeno celkem 7 401 kontrol, z toho bylo 6 572 kontrol zaměřených na nelegální zaměstnávání, 302 kontrol na zastřené zprostředkování zaměstnání, 272 kontrol na rovné zacházení a zákaz diskriminace při uplatňování práva na zaměstnání a 143 kontrol na plnění povinného podílu zaměstnávání osob se zdravotním postižením. V rámci provedených kontrol bylo zjištěno více než 5 000 porušení ustanovení zákona o zaměstnanosti.

Nejzávažnějšími porušeními zákona o zaměstnanosti je umožnění výkonu nelegální práce, zastřené zprostředkování zaměstnání a jeho umožnění. Za tato porušení je možné uložit pokutu v rozmezí 50 tisíc Kč až 10 milionů Kč.

Při výkonu nelegální práce bylo zjištěno celkem 2 561 osob, z toho 475 občanů ČR, 79 občanů jiných členských států EU a 2 007 cizinců. Nelegální práce byla zjištěna celkem u 743 subjektů. V případě nelegální práce cizinců se nejčastěji jednalo o výkon činnosti v rozporu s vydaným povolením k zaměstnání nebo zaměstnaneckou kartou, a to zejména v rozporu s druhem pracovní činnosti nebo místem výkonu práce. Uvedené souvisí i se zastřeným zprostředkováním zaměstnání, jelikož v momentu vyřizování takového oprávnění zejména zastřené agentury práce neznají skutečné místo výkonu práce cizince.

Zastřené zprostředkování zaměstnání, tak jak je definováno ustanovením § 5 písm. g) zákona o zaměstnanosti, bylo v roce 2022 zjištěno u 259 subjektů a u 126 podnikatelských subjektů bylo konstatováno umožnění zastřené zprostředkování zaměstnání.

Za zjištěná porušení ustanovení zákona o zaměstnanosti bylo uloženo celkem 2 225 pokut v souhrnné výši přesahující 274 milionů Kč, z toho více než 175 milionů Kč za umožnění nelegální práce a téměř 68 milionů Kč za zastřené zprostředkování zaměstnání a jeho umožnění.

Ing. Michal Kubík  
úsek inspekce NLZ  
Státní úřad inspekce práce

## LEGÁLNÍ A NELEGÁLNÍ FORMY VÝKONU PRÁCE ČLENY RODINY

Záměrem tohoto článku je přiblížit čtenáři některé legální formy výkonu práce členy rodiny podle platné právní úpravy a judikatury a odlišit je od nelegální závislé práce vykonávané mimo základní pracovněprávní vztahy, jimiž jsou podle § 3 zákoníku práce pracovní poměr a pracovněprávní vztahy založené dohodou o provedení práce (dále jen DPP) nebo dohodou o pracovní činnosti (dále jen DPČ).

Nejvyšší správní soud (dále jen NSS) v rozhodnutí ze dne 13. 2. 2014, č. j. 6 Ads 46/2013-35 uvedl, že společným rysem všech znaků závislé práce je osobní či hospodářská závislost zaměstnance na zaměstnavateli a že při postihování nelegální práce je třeba prokázat naplnění všech těchto znaků: zaměstnanec osobně a soustavně vykonává práci jménem zaměstnavatele a podle jeho pokynů, přičemž se vůči zaměstnavateli nachází v podřízeném vztahu. Naplnění znaku soustavnosti vykonávané práce však není třeba, pokud se práce soustavnou stát ještě nestačila (např. v první den výkonu tzv. práce na zkoušku).

Tento letný náhled na podstatu závislé práce současně osvětluje, proč je podle § 318 zákoníku práce nepřijatelná existence základního pracovněprávního vztahu mezi manžely i mezi registrovanými partnery. Podíleli-li se jeden z manželů nebo registrovaných partnerů na výdělečné činnosti druhého z nich, ne-

může se jednat o nelegální závislou práci. Existenci základního pracovněprávního vztahu mezi ostatními příbuznými i mezi druhem a družkou však zákoník práce nezakazuje (k tomu viz rozsudek NSS ze dne 23. 3. 2017, č. j. 2 Ads 340/2016–46).

Od 1. 1. 2014 byl do právního řádu zakotven institut tzv. rodinného závodu (viz ust. § 700 a násl. občanského zákoníku / NOZ/), ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Na ty z nich, kteří trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného závodu. Rodinný závod je zákonnou úpravou dělení odpovědnosti a příjmů ze společné práce v rodině mezi její členy, která se použije pouze tehdy, pokud práva a povinnosti nejsou upraveny mezi členy rodiny jinak (např. uzavřenou pracovní smlouvou nebo DPP či DPC a ustanoveními zákoníku práce). Účastenství na rodinném závodu bude mít zpravidla dlouhodobější charakter. Na jednorázovou či příležitostnou výpomoc v rodině nebo výkon práce pro druhu/družku nebo příbuzného v jiném příbuzenském poměru, než který je uveden v ustanovení § 700 NOZ, se ustanovení o rodinném závodu přímo nevztahují.

V rámci kontrol prováděných orgány inspekce práce jsou všechny uvedené případy posuzovány pečlivě tak, aby bylo vyloučeno zastírání výkonu závislé práce mimo pracovněprávní vztah. Jak uvedl NSS ve svém shora uvedeném judikátu, pojem závislé práce musí být vykládán tak, aby obsáhl veškeré formy zastřených pracovních vztahů, stejně jako práci vykonávanou bez náležité protihodnoty, např. práci na zkoušku nebo práci vykonávanou pod hrozbou násilí či jiné újmy. Zároveň však podle NSS nesmí tento pojem zcela ztratit obrysy, aby správní orgány nezaměňovaly závislou práci s rýze obchodními vztahy, s nefalšovaným samostatným podnikáním nebo s upřímnou mezilidskou výpomocí, ať již v podobě úsluhy blízkému člověku, či nezištné laskavosti.

Mgr. Petr Kyncl

vedoucí právního oddělení

Oblastní inspektorát práce pro Plzeňský kraj a Karlovarský kraj

## Požadavky na zajištění bezpečnosti práce při provozu vysokozdvizných vozíků

S ohledem na zvyšující se pracovní tempo a nároky kladené na logistiku je zajištění bezpečného provozu vysokozdvizných manipulačních vozíků s vlastním pohonem (dále jen VZV) na pracovišti důležitou součástí řízení bezpečnosti a ochrany zdraví na pracovišti (dále jen BOZP) při prevenci vzniku pracovních úrazů v souvislosti s jejich provozem.

Bezpečnost provozování VZV lze rozdělit do tří bodů:

- požadavky na obsluhu VZV (odborná a zdravotní způsobilost),
- požadavky na VZV,
- požadavky na pracoviště.

### Požadavky na obsluhu VZV

Zdravotní způsobilost je základním požadavkem pro obsluhu VZV. Ověření zdravotní způsobilosti je pro zaměstnavatele stanovena § 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákoník práce) s návazností na zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Dále je zaměstnavatel podle § 103 zákoníku práce povinen zajistit zaměstnancům školení o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP. Obsluha VZV by měla být v rámci školení seznámena mimo jiné i s provozní dokumentací daného typu VZV, s předpisy vydanými zaměstnavatelem, které upravují

provoz a údržbu VZV, např. dopravně provozní řád podle ČSN 26 8805, místní provozní bezpečnostní předpis pro provozování dopravy podle nařízení vlády č. 168/2002 Sb. (kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky) či místní řád skladu podle ČSN 26 9030 atd.

### Požadavky na VZV

Provozovaný VZV musí být vždy v dobrém stavu, provozován v souladu s průvodní dokumentací a měl by být vhodný pro danou pracovní činnost a prostředí v souladu s technickou normou ČSN 26 8805 manipulační vozíky. To platí i pro jejich přídatná zařízení, která jsou pro daný typ VZV schválena výrobcem.

V záznamech o provozu VZV se vedou záznamy, ze kterých je možné posoudit, zda s vozíkem je nakládáno v souladu s návodem k používání jako např. prostředí nasazení vozíku, závady a jejich odstranění, provádění provozní údržby, oprav a kontrol technického stavu apod.

### Požadavky na pracoviště

Zaměstnavatel je povinen vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a přijímáním opatření

k předcházení rizikům, jak stanovuje zákoník práce v souladu se zákonem č. 309/2006 Sb. (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci) a nařízením vlády č. 101/2005 Sb. (o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí).

V souvislosti s provozem VZV na pracovišti jsou důležité zejména vyhledaná a vyhodnocená rizika a přijatá opatření proti jejich působení. Zaměstnavatelé vyhledaná rizika často vyhodnocují pouze obecně a již nevyhodnocují rizika pro konkrétní pracoviště a jejich prostorové řešení, např. komunikace pro současný pohyb pěší a VZV nebo VZV s ohledem na jejich vlastnosti, ztížený výhled z kabiny při průjezdu zúženým vjezdem na pracoviště apod. a nepřijímají pro ně vhodná opatření.

Ing. Jakub Burda  
inspektor oddělení BOZP  
Oblastní inspektorát práce  
pro Jihomoravský kraj a Zlínský kraj

**BOZP** info.cz

PRŮBĚŽNÝ INFORMAČNÍ  
SERVIS Z OBLASTI BOZP

[www.bozpinfo.cz](http://www.bozpinfo.cz)

## SKLADOVÁNÍ CHEMICKÝCH LÁTEK Z POHLEDU KONTROLY INSPEKTORÁTU PRÁCE

Téměř v každé společnosti je nějakým způsobem prováděna manipulace a skladování nebezpečných látek. Ve většině kontrolovaných subjektů, kde je manipulováno s velkým množstvím chemických látek a směsí (dále jen CHLaS), je věnována dostatečná pozornost i jejich skladování. Při manipulaci s menším množstvím CHLaS kontrolované subjekty problematiku skladování podrobněji neřeší. Často volí ten nejjednodušší způsob, tzn. volné uložení přímo na místě používání, bez správného umístění, označení, otevřené a nezajištěné obaly. V těchto případech pak může dojít k únikům těchto látek, které mnohdy končí závažnými důsledky, jako jsou poškození zdraví (poleptání, intoxikace, otravy atd.), škody na majetku (požáry, výbuchy) a ohrožení životního prostředí. Cílem inspektorů při kontrolách je těmto událostem předcházet a zaměřit se na dodržování stanovených organizačních a technických zásad bezpečného skladování.

Je třeba si uvědomit, že skladování je celý soubor činností – od příjmu, vlastního uskladnění ve skladovacím prostoru a vydávání CHLaS. Za skladovací prostor je považován prostor určený ke skladování, vybavený skladovací technikou a zařízením. Povinnost zpracovat „Místní řád skladu“ ukládá technická norma ČSN 26 9030 Manipulační jednotky – Zásady pro tvorbu, bezpečnou manipulaci a skladování. Tato povinnost

platí i pro sklady nebezpečných látek (chemikálie, výbušniny aj.). Obecné požadavky na bezpečné skladování nebezpečných chemických látek a směsí (dále jen NCHLaS) stanoví § 237 a 238 vyhlášky č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení, ve znění pozdějších předpisů (skladovat nebezpečné látky jen na místech k tomu určených, v předepsaném množství a v bezpečných obalech; na obalech musí být vyznačen jejich obsah a bezpečnostní označení; společně se smí skladovat jen ty nebezpečné látky nebo směsi, které spolu nereagují nebezpečně).

Další požadavky na skladování jsou uvedeny v bodu 10. a 11. přílohy nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí, které stanoví základní požadavky na skladování a manipulaci s břemeny a specifické požadavky na skladování pohonných hmot, hořlavých kapalin a tuhých maziv.

Kontroly oblastních inspektorátů práce (dále jen OIP) jsou zaměřeny zejména na zvýšené riziko vzniku možné nebezpečné situace (úrazu či havárie) v souvislosti se vzájemnými reakcemi nebezpečných látek či v souvislosti s nedostatečným vyhodnocením možného výbušného nebo nedýchatelného prostředí. Inspektoři OIP se při kontrolách manipulace a skladování NCHLaS

zaměřují na to, CO, KDE a JAK je skladováno a KDO za skladování odpovídá. Vychází z toho, jaká je celková skladba používaných a skladovaných CHLaS, jejich nebezpečnost, fyzikální a chemické vlastnosti a množství; zda jsou k dispozici bezpečnostní listy používaných CHLaS, jakým prokazatelným způsobem jsou s nimi zaměstnanci seznámeni. Kontrola je zaměřena i na provedení a organizační zajištění skladu, vybavení zaměstnanců stanovenými osobními ochrannými pracovními prostředky (dále jen OOPP) v souladu s bezpečnostními listy, úplnost havarijní soupravy pro případ likvidace úniku látek, odolnost podlahy ve skladu, zajištění záchytných jímek, stanovení odpovědné osoby a její odborná a zdravotní způsobilost, způsob výdeje a příjmu CHLaS.

Mezi nejčastější nedostatky zjištěné v souvislosti se skladováním NCHLaS patří nedostatečně vyhodnocená rizika, nedostatečné seznámení zaměstnanců s nebezpečnými vlastnostmi látek, nesprávně zvolené OOPP či jejich nepřidělování zaměstnavatelem, nekontrolování jejich používání, také nebezpečné postupy při skladování a způsoby práce s nebezpečnými látkami, které zaměstnavatelé mnohdy přehlížejí a tolerují.

Bc. Marcela Maršátová  
inspektorka oddělení BOZP  
Oblastní inspektorát práce  
pro Plzeňský kraj a Karlovarský kraj

## NÁHRADNÍ PLNĚNÍ POVINNÉHO PODÍLU ZAMĚSTNÁVÁNÍ OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o zaměstnanosti), definuje osoby se zdravotním postižením (dále OZP) v ustanovení § 67 jako osoby invalidní v prvním, druhém a třetím stupni a dále osoby zdravotně znevýhodněné. Každý zaměstnavatel, který má v pracovním poměru více než 25 zaměstnanců (v přepočteném počtu za kalendářní rok), má povinnost zaměstnávat z vypočteného přepočteného počtu zaměstnanců 4 procenta OZP. Tuto povinnost zákon o zaměstnanosti stanoví plnit třemi způsoby, a to zaměstnáváním OZP v pracov-

ním poměru (opět přepočtený počet osob za kalendářní rok), odebíráním náhradního plnění ve výši 28násobku průměrné mzdy v národním hospodářství za první až třetí čtvrtletí předcházejícího kalendářního roku za každého přepočteného OZP, odvodem do státního rozpočtu nebo kombinací uvedených způsobů.

Náhradním plněním mohou být výroby a služby nebo plnění zakázek. Má to jedinou podmínku – musí se jednat o vlastní výroby, služby či plnění. Odběr náhradního plnění je zaměstnavateli hojně využíván. Určitě proto, že zaměstnavatel nemusí „řešit“ vytvo-

ření pracovních podmínek pro OZP a namísto toho nebo i namísto odvodu peněz do státního rozpočtu získá za vydané prostředky zboží nebo služby. Náhradní plnění mohou poskytovat (respektive je uznáváno) pouze zaměstnavatelé, se kterými uzavřel Úřad práce ČR dohodu o uznání zaměstnavatele.

Při kontrolách inspekce práce zaměřených na poskytování „náhradního“ plnění je po zvládnutí postupů výpočtů přepočtených počtů zaměstnanců a přepočtů na náhradní plnění, velmi nutné zaměřit se také na podmínku, která je stanovená v zákoně o zaměst-

nanosti v jednom z odstavců § 81, a to, že se jedná o vlastní výrobky a služby poskytovatele náhradního plnění.

Ve své kontrolní praxi jsem se setkala i s případy, kdy poskytovatel náhradního plnění najímá na plnění zakázek a poskytování služeb jiné subjekty a výrobky poskytuje způsobem, že jeho odběratel (nazveme jej koncovým odběratelem) objedná výrobky či služby u poskytovatele. Poskytovatel výrobky nebo služby objedná u svého dodavatele a dodavatel toto dodá přímo koncovému odběrateli. Fakturace probíhá tak, že poskytovatel vyfakturuje dodávku koncovému odběrateli a po přijetí úhrady od něj zaplatí svému dodavateli, který zboží či služby plní, ale fakturu pošle poskytovateli. Při kontrolách je ale nutné se zaměřit právě na to, kdo konkrétně předává a přijímá zboží či vykonává služby nebo plní zakázku a u koho.

Kontrola u poskytovatele náhradního plnění je velmi náročná jednak co do rozsahu kontrolovaných dokladů a jednak je náročná i psychicky, kdy v některých případech poskytovatel, který zaměstnává OZP, kontrolujícímu podsouvá, že pokud do zjištění protokolu uvede, že se při poskytování náhradního plnění nejednalo o vlastní výrobky, služby či plnění zakázek, kontrolující připraví o práci všechny zaměstnance poskytovatele.

Na kontrolu u poskytovatele, jestliže náhradní plnění nebylo poskytováno v souladu se zákonem o zaměstnanosti, pak navazují kontroly u příjemců náhradního plnění.

Ing. Jana Burdová  
inspektorka oddělení NLZ  
Oblastní inspektorát práce  
pro Plzeňský kraj  
a Karlovarský kraj

## ALTERNATIVY ZEMNÍHO PLYNU

V souvislosti s energetickou krizí v roce 2022 došlo k extrémnímu růstu cen energií (zejména elektřiny a plynu). Jednou z příčin energetické krize je mj. rychlý přechod k uhlíkové neutralitě, upřednostnění klimatických cílů a odstavení stabilních zdrojů elektřiny (uhlí, jádro), které byly nahrazeny zdroji plynovými a obnovitelnými. Z uvedených důvodů se hledají možná technická řešení náhrady zemního plynu, kdy alternativami jsou zejména:

**Vodík**, který je prioritou Evropské komise, zejména tzv. zelený vodík vyrobený z elektrolyzy vody při použití elektřiny z obnovitelných zdrojů energie. Uvedená výroba je bezuhlíková a bez obsahu skleníkového plynu CO<sub>2</sub>. Podle způsobu a podle toho, z jakých zdrojů se vodík získává, se dále dělí na vodík šedivý, modrý a tyrkysový. Rozvoj infrastruktury pro výrobu, distribuci a využívání nového zdroje má podporu i mezi politiky, avšak legislativa až dvou třetin členských států Evropské unie, včetně České republiky, neumožňuje přepravu a distribuci vodíku s využitím současné plynárenské infrastruktury.

Vodík je využíván jako palivo u automobilů na vodíkový pohon a v průmyslově využívaných technologiích, dále jako úschovna energie (přebytečná energie se schová na horší časy např. využitím akumulátorů, ale testují se i další technické možnosti). **Možnost přimíchávání vodíku do zemního plynu** přináší řadu otázek, jako například použití těchto směsí v domácích plynových spotřebičích, kdy se intenzivně provádí testování hořáků pro spalování zemního plynu s příměsí vodíku. **V Ústeckém a Libereckém kraji se v chemickém průmyslu nyní vyrobí cca 92 200 tun vodíku ročně.**

Ústecký kraj má jako první region v České republice vodíkovou strategii. Oblastní inspektorát práce pro Ústecký kraj a Liberecký kraj se vyjadřoval v červnu 2023 ke kolaudační stavbě první veřejné plnicí stanice vodíku (pro osobní automobily a autobusy) realizované v Ústeckém kraji, která je umístěná v Záluží u Mostu.

**Bioplynové stanice (BPS)** představují soubor technologických jednotek, ve kterém se pomocí bakterií zpracovává biomasa. Ta se v reaktoru zahřeje a bakterie ji bez přístupu vzduchu začnou rozkládat. Výsledkem tohoto procesu je **bioplyn** (řadí se mezi obnovitelné zdroje energie a přispívá k šetření přírodních zdrojů), **který se dá dále využít na výrobu tepla a energie nebo jako palivo. Digestát** (zbytek po rozkladu biomasy) **se používá jako hnojivo.** BPS se dále dělí podle typu biomasy, kterou zpracovávají, na tzv. zemědělské, průmyslové a komunální. Zvláštní skupinou jsou plyny tvořící se samovolně ve skládkách odpadů.

Alternativou pro vytápění je **lehký topný olej (LTO)**. Jedná se o ušlechtilé kapalné palivo (směsí odsířených topných destilátů), které pochází z ropy a nezatěžuje životní prostředí. **Využívá se jako efektivní vytápění rodinných domů, průmyslu a podobně.**

Další alternativou je **zkapalněný ropný plyn LPG (Liquefied Petroleum Gas)**. Jedná se o označení pro zkapalněné ropné plyny, butan, propan a jejich směsi. LPG vzniká rafinací ropy a lze ho získat i ze zemního plynu jako kapalinu oddělovanou od metanu. **Využití nachází u vytápění rodinných domů, zemědělských či průmyslových objektů nebo v technologiích, dále pak např. jako pohon pro automobily či jako náplň plynových láhví.**

**Na závěr lze uvést, že při volbě možné alternativy zemního plynu je dobré se zamyslet nejen nad cenovým srovnáním jednotlivých komodit, ale i nad způsobem konečného využití a konkrétních technických realizací.** Některá řešení jsou vhodná např. pro lokality, kde nejsou k dispozici plynové rozvody.

V současné době Oblastní inspektorát práce pro Ústecký kraj a Liberecký kraj posuzuje řadu projektových dokumentací týkajících se zmíněné problematiky a do budoucna jich nejspíš bude ještě přibývat.

Ing. Monika Kloudová  
inspektorka oddělení BOZP  
Oblastní inspektorát práce pro Ústecký kraj a Liberecký kraj